

Iurie Darie, Ninetta Gusti, Tamara Buciuceanu și Gr. Vasiliu-Birlic în „Burghezul gentilom”, Teatrul de Comedie

Lucian Giurchescu

Complexul Molière

M-am întrebat nu o dată, care poate fi cauza pentru care (cel puțin în București), ultimii douăzeci, douăzeci și cinci de ani, nu consemnează nici un adevărat succes Molière !

Nu mă refer la succesul statistic, deși nici el n-a fost prea faimos, ci la cel de ecou peste ani.¹⁾ Shakespeare, în spectacologia ultimelor decenii, se leagă de amintirea unui *Troilus și Cressida*, a lui *Cum vă place*, a *Comediei erorilor*, a lui *Romeo și Julieta* (versiunea Ghelertor), *Othello* (versiunea Masim), a *Femeii îndărătnice*, a lui *Richard al II-lea*, sau a *Măsurii pentru măsură*, Cehov,

¹⁾ Aici, o precizare. În urmă cu vreo doi ani, referindu-mă la o înscenare Shakespeare, cvasi-unanim considerată slabă (și cînd spun cvasi-unanim folosesc un eufemism), un distins coleg m-a admonestat public, servindu-mi „numere”. Numere de spectacole. Ei, ce să-i faci! Se mai înșeală și publicul!

de *Trei Surori* de la Naționalul bucureștean, de *Livada* de la „Bulandra” sau *Platonov* de la Comedia, Beaumarchais de *Nunta lui Figaro*, Goldoni de *Bădăranii* sau *Slugă la doi stăpîni*, Ostrovski de *Pădurea*. Și lista ar putea continua multă vreme. Dar Molière? Dacă exceptăm excelentul *Bolnav închipuit*, înscenat de George Teodorescu pe scena T.E.S.-ului, dacă acordăm circumstanțe atenuante unor prezentări corecte, ce rămîne? Două eșecuri Birlic, dintre care unul în regia subsemnatului. Un spectacol pe care nici măcar conjugarea prestigioaselor nume Beligan-Sică Alexandrescu nu l-a salvat. Doi *Avări* necăjiți. Un *Scapin* ratat, în ciuda travestiurilor.

Poate că sînt prea aspru cu mine și cu alții. Poate. Dar cu tot efortul de memorie, cu toată silnica sfortare spre încălzirea sveniturilor, nu izbutesc să mă conving, pe mine însumi, că lucrurile ar sta altfel. Arțiști, ce nu mai au nevoie de nici un fel

de prezentare, de nici o recomandare, artiști care ne-au oferit nenumărate seri de adevărată incântare, ce au consacrat necunoscuți și au oferit noi valențe consacraților scrișului în replici, au fost obligați să se recunoască (deschis sau în sinea lor), învinșii lui Jean-Baptiste Poquelin și asta, nu pentru că autorul-actor ar fi dorit-o post-mortem, nu pentru că operele sale n-ar mai spune nimic contemporanilor noștri.

Am impresia că există un anumit complex Molière la oamenii noștri de teatru. Un complex ce-și are originea în puternica influență a culturii și limbii franceze pe Cimpia Bărăganului. Influență ce pe lângă numeroase foloase, (despre care nu mai e cazul să vorbim), ne-a creat și un soi de fetiș al franțuzismului, al stilului francez, al purității ce, chipurile, ar fi o condiție sine qua nou pentru un om cult (și multă vreme noțiunea „cult” s-a confundat cu minuirea mai bilbiuită sau mai corectă a limbii lui Hugo), ce vrea să se apropie de teatrul lui Molière, Corneille, Racine și al urmașilor.

De aici, un aer de copii ce intră pentru prima dată într-o catedrală și, invitați să verifice cu propriile lor glasuri acustica, devin muți. Muți nu din convingere, ci din conveniență. Și cum repetarea convențelor creează inhibiții, nu e greu de înțeles că, în timp, ei ocolesc monumentele, preferind plimbările în aer liber, liber de constrângerea franțuzitelor și franțuziților, liber de propriile prejudecăți, de teama de a nu fi de „bon ton”.

Curios, dar nici *Dandin*-ul lui Planchon șocind prin naturalismul său cu puternică tentă de critică socială, nici *Don Juan*-ul lui Hanuszkiewicz, cu spiritul, eleganța și dezinvoltura sa de neuitat n-au convins pe nimeni să încerce cu adevărat.

Nu cred că oamenii de teatru dimbovițeni să se caracterizeze prin secret impuls epigonic. Vremurile regizorilor, actorilor, ce călătorind prin capitalele Europei, ofereau copii cu pretenții de autenticitate, mi se par, în cea mai mare măsură, revoluate. (Mai copiem și noi, dar mai rar.) Altfel nu s-ar explica incântarea unor specialiști de peste hotare în fața lui *Leonce și Lena*, a *Bădăranilor*, a *Rinocerilor*, a lui *Troilus*, a lui *Galy Gay* și a atitor altor produse „Made in Romania”. (Am exclus, intenționat, pieșele românești, pentru că, în cazul lor, nu cred să se găsească o minte atât de inventivă încât să le vadă trase după un indigo purtând semnături Bergman sau Strehler.) Și totuși, de ce n-am fi cinstiți, turneele lui „Berliner Ensemble”, al lui „Piccolo Teatro”, al lui „Shakespeare Royal Theatre” au influențat, în bine, (cel puțin așa cred eu), evoluția scenelor de la noi. Planchon chiar, cu ai săi *Mușchetari* a deschis apetitul fan-teziei. Dar *George Dandin*-ul amintit mai înainte? N-am observat.

Din povestiri, din amintiri, din închipuiri și din unul sau două spectacole proaste, noi

am creat un așa-zis stil Molière. Un soi de comedii-balet, fără haz și fără dans. O specie aseptică. Ce te duce cu gândul la pensionanele pentru domnișoare ortodoxe crescute de mame bernardine. O manieră „tradițională” à la Comedia franceză, așa cum și-o amintesc (sau cred că și-o amintesc), doamnele ce ne plimbă cu folos întru însușirea limbii franceze, copiii, prin grădinele bucurăștene.

Îți vine să strigi (să-ți strigi): «Fraților, dar azi până și trupa lui Molière a renunțat de mult la o asemenea „tradiție”!» Am citit o relatare a ultimului *Burghez gentilom* (apărut, era să spun, pe planșeul Teatrului francez, dar mi-am amintit că din cauza grevei tehnicienilor, el se reprezintă sub pinza unui cort de circ) și în care Barrault nu s-a sfiit să inoveze. Și Jean-Louis, bănuie eu, l-a citit și el în original pe ilustrul predecessor al măscăricilor din fosta Galie.

După cum Jean Vilar, continui să sper, a servit ca nimeni altul, în ultimii 25 de ani, clasicii țării sale, fapt ce nu l-a împiedicat să scrie (negru pe alb): „Cînd unii ridică glasul împotriva lipsei de respect, cu prilejul prezentării *Avarului* de către T.N.P., noi avem tot dreptul să întrebăm despre care respect e vorba. Respect față de Molière? Dar el însuși era chiar atât de respectuos?... (N.N. Urmează înșiruirea minuțioasă a tuturor surselor folosite direct și fără jenă de Molière: *Aulularia*, *Lelio* și *Arlequin*, *Gli Suppositi*, *Servitoarea cea bună*, *La Calendria*). „Adevărul e că unii nu ne iartă că fără teorie, nici premeditare, am redat *Avarului* savoarea farsei. Și asta în ciuda neverosimilei tradiții a secolului al XIX-lea, care a hotărît să facă din ea o dramă comico-realistă, aceea a copiilor îndrăgostiți de libertate, răzvrățiți împotriva constrîngerilor egoiste ale părinților. Ce prostie, și ce pe-deapsă! Munca din timpul repetițiilor m-a dus la interpretarea unei opere, care nu e departe de un vodevil. Era și părerea lui Jouvet... *Avarul* este unul din cele mai sigure divertismente ale noastre... Asta ar trebui spus copiilor de școală”²⁾. Și după ce face o comparație cu modul greșit-tradițional de interpretare a *Cidului*, Vilar încheie: „Judecînd astfel cum ar mai putea ei (copiii, N.N.) să-l considere pe Rodrigue *atrăgător*”.

Hai să facem un mic efort. Să-l tratăm și pe Molière ca pe un egal al lui Shakespeare sau Goldoni. Să scuturăm praful. Să renunțăm, fără psihanalist, la complexul franțuzit. Să-l respectăm mai puțin. Să-l iubim mai mult. Să-l facem mai atrăgător. Marele histrión nu s-a vrut subiect de studiu ci de bucurie.

2) Jean Vilar: „De la tradition théâtrale”. *Gallimard* — 1955 (trad. Paul B. Marian, Ed. Meridiane, 1968, pag. 69—70).